

Το Κυκλαδικό αυτί

■ WOLFGANG PIRSIG¹, Δρ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Ν. ΓΚΕΛΗΣ², ΧΡΗΣΤΟΣ ΝΤΟΥΜΑΖ³

¹Ομότιμος Καθηγητής Ωτορινολαρυγγολογίας, Ουλμ, Γερμανία, ²Ωτορινολαρυγγολόγος, Κόρινθος, ³Ομότιμος Καθηγητής Αρχαιολογίας, Πανεπιστημίου Αθηνών

Σκοπός της έρευνας: Η παρατήρηση της εξέλιξης της απεικόνισης του αυτιού μέσα από την αρχαία ελληνική τέχνη και πιο συγκεκριμένα στα Κυκλαδικά ειδώλια και στις τοιχογραφίες του Ακρωτηρίου της Θήρας.

Υλικό και μέθοδος: Συλλογή φωτογραφικού υλικού από διάφορα μουσεία που εκθέτουν Κυκλαδικά ειδώλια και τοιχογραφίες και συγκριτική μελέτη τους.

Συμπέρασμα: Τα «Κυκλαδικά ειδώλια» είναι προϊόντα της πρώτης εποχής του χαλκού. Πρόκειται για τέχνη που άνθισε στο Αιγαίο κατά την περίοδο μεταξύ του 3200 και 2200 π.Χ. και συνεχίστηκε μέχρι το 2000 π.Χ. (Higgins p. 60/61). Τα σμιλεμένα αυτιά σ' αυτά τα ειδώλια σχετικά σπανίζουν και τα συναντάμε στα μεγαλύτερα ή στα πιο φυσιολογικά ειδώλια αυτής της ομάδας. Τα αυτιά των ειδωλίων ουδέποτε σμιλεύτηκαν με ανατομική ακρίβεια. Τα αυτιά των Κυκλαδικών ειδωλίων χρονολογικά ξεκινούν ως υποτυπώδη και με την πάροδο του χρόνου πλησιάζει η σμίλευσή τους προς τα φυσιολογικά. Παρά τούτο, ταιριάζουν καλά με την καλλιτεχνική σύλληψη αυτών των αγαλματιδίων. Οι αρχαιολόγοι αδυνατούν να εξηγήσουν γιατί κατασκευάστηκαν ή τι αναπαριστούν αυτά τα ειδώλια. Βέβαιο είναι ότι επιβεβαιώνουν τη χαρακτηριστική για την τέχνη του Αιγαίου αναπαράσταση του Θεού «κατ' εικόνα και ομοίωση» του ανθρώπου. Η ανθρωπομορφική απεικόνιση του Θεού στον ευρύτερο χώρο του Αιγαίου αρχίζει από την έβδομη χιλιετία π.Χ. (Νεολιθική εποχή) και συνεχίζεται ως τις μέρες μας με τη χριστιανική τέχνη.

Λέξεις ευρετηρίου: Κυκλαδικό αυτί.

Εικόνα 1, 2. Κυκλαδικά αυτιά.

Εισαγωγή

Η τέχνη της αρχαίας Ελλάδας υπήρξε ένα πολιτισμικό φαινόμενο μεγάλης εμβέλειας που άσκησε και συνεχίζει να ασκεί επιρροή σε άλλους πολιτισμούς. Η προσπάθεια ανάδειξης των στοιχείων της προϊστορικής τέχνης είναι μια διαδικασία de facto πολύπλοκη και απαιτεί συγκεκριμένες τυπολογικές και ειδολογικές κατατάξεις. Η τέχνη στην Ελλάδα, είτε ως ζωγραφική είτε ως γλυπτική, αναπτύχθηκε ανάλογα με τις επιδράσεις που είχε από τους γύρω πολιτισμούς. Η Εποχή του Χαλκού στην Ελλάδα εκτείνεται μεταξύ του 3200 και 1100 π.Χ. και υποδιαιρείται στην Πρώιμη, Μέση και Ύστερη περίοδο. Στις περιόδους αυτές ακμάζουν τρεις γεωγραφικά διαφορετικοί πολιτισμοί: ο Κυκλαδικός πολιτισμός (3200-1650 π.Χ.), ο Μινωικός πολιτισμός (2600-1400 π.Χ.) και ο Μυκηνναϊκός πολιτισμός (1400-1200 π.Χ.) (Fitton).

Ο όρος Κυκλαδικός, που τον πρωτοχρησιμοποίησε στα τέλη του 19ου αιώνα ο Χ. Τσουντας, αφορά στην Πρώιμη Εποχή του Χαλκού στις Κυκλάδες. Αργότερα, ο όρος καθιερώθηκε για ολόκληρη την Εποχή του Χαλκού στις Κυκλάδες. Παράλληλα, επινοήθηκε από τους μελετητές η συμβατική ονομασία Πρωτοκυκλαδικός, σε αντιδιαστολή με τους σύγχρονους πολιτισμούς της Κρήτης (Πρωτομινωικός) και της ηπειρωτικής Ελλάδας (Πρωτοελλαδικός).

Η Πρώιμη Εποχή του Χαλκού στις Κυκλάδες εκτείνεται σε ολόκληρη την τρίτη π.Χ. χιλιετία, από το 3200 ως το 2000 π.Χ. Τρεις είναι οι κύριες φάσεις στις οποίες διακρίνεται η Πρωτοκυκλαδική περίοδος: Η ΠΚ I (3200-2800 π.Χ.), η ΠΚ II (2800-2300 π.Χ.) και η ΠΚ III (2300-2000 π.Χ.).

Περί το 2000 π.Χ. ο πολιτισμός της Εποχής του Χαλκού αναπτύχθηκε σε νέα ύψη. Οι Κυκλάδες δέχτηκαν την Κρητική επίδραση και μεγαλιούρησαν στη ζωγραφική τέχνη, ενώ η κυρίως Ελλάδα υπέστη μια σοβαρή οπισθοδρόμηση (Higgins p. 14-15).

Η κυριότερη μορφή τέχνης του Κυκλαδικού πολιτισμού που γνωρίζουμε είναι η μαρμαρογλυπτική. Λευκό μάρμαρο καλής ποιότητας βρίσκεται σε αφθονία στις Κυκλάδες και η ύπαρξή του φαίνεται ότι ενθάρρυνε την ευρεία χρήση του για την κατασκευή αντικειμένων και εργαλείων πρακτικής ή συμβολικής χρήσης. Ανάμεσά τους τα Κυκλαδικά ειδώλια είναι σίγουρα το πιο χαρακτηριστικό δημιούργημα του Κυκλαδικού Πολιτισμού, λόγω του μεγάλου αριθμού τους, της ποικιλίας στην τυπολογία τους και της σημασίας που υποθέτουμε ότι είχαν για τους κατόχους τους. Η αρχαία ελληνική τέχνη είχε ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα, χρησιμοποιώντας την ανθρώπινη μορφή για την αναπαράσταση θεών και θνητών. Τα χαρακτηριστικότερα προϊόντα του Κυκλαδικού πολιτισμού μεταξύ του 3200 και 2000 π.Χ. είναι ολόγλυφες απεικονίσεις πάνω σε τοπικό μάρμαρο, συνήθως γυναικείες μορφές, με ψηλό λαιμό, με διπλωμένα τα χέρια και εμφανώς σχεδιασμένα σε οπίσθια κλίση του σώματος. Αυτά τα αγαλματίδια κατατάσσονται μεταξύ των λαμπρότερων προϊόντων της Αιγιακής Εποχής του Χαλκού. Στο παρόν άρθρο εκτίθεται η εξέλιξη της καλλιτεχνικής απεικόνισης των πτερυγίων των αυτιών, όπως τα έχουν σμιλεύσει ή απεικονίσει οι άγνωστοι κυκλαδίτες καλλιτέχνες σε μαρμάρινα ειδώ-

⇒ λια ή τοιχογραφίες. Το αυτί δεν είναι μόνο όργανο της ακοής. Το πτερύγιό του συμβάλλει στη διαμόρφωση της μορφής του ανθρώπου και αξιοποιείται, αφού σ' αυτό μπορεί να τοποθετηθούν κοσμήματα. Λόγω αυτών, παραθέτουμε τις φωτογραφίες ειδωλίων και τοιχογραφιών ωτορινολαρυγγολογικού και πλαστικής χειρουργικής ενδιαφέροντος (εικόνες 1, 2).

Γεωγραφική περιοχή στην οποία ανευρέθηκαν σε διάφορες ανασκαφές Κυκλαδικά ειδώλια

Το όνομα Κυκλάδες σημαίνει «αυτές που βρίσκονται σε κύκλο». Τα νησιά των Κυκλάδων ονομάστηκαν έτσι από τους αρχαίους, διότι τα φαντάστηκαν να σχηματίζουν αδρά έναν κύκλο γύρω από το ιερό νησί της Δήλου. Τα νησιά αυτά αποτελούν διαδοχικά σκαλοπάτια μετάβασης από την κυρίως Ελλάδα, την Κρήτη και τη Δυτική ακτή της Μικράς Ασίας.

Οι πρώιμες Κυκλαδικές απεικονίσεις κατασκευάστηκαν από μάρμαρο. Το μάρμαρο υπάρχει σε πολλά από τα νησιά και από τα περιφερύτερα είναι τα μάρμαρα της Πάρου και της Νάξου. Η σμυρίδα, μια σκληρή και βαριά πέτρα που βρέθηκε στη Νάξο, θα μπορούσε να έχει χρησιμοποιηθεί τόσο για την κατασκευή σφυριών, όσο και σμιλών, καθώς επίσης και ως τριπτικό και λειαντικό εργαλείο. Η σμυρίδα υπό μορφή σκόνης μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την παρασκευή εγγλυφίδων ή τρυπανιών. Ο οψιδιανός, ηφαιστιογενές πέτρωμα στη Μήλο, χρησιμοποιήθηκε για την κατασκευή λεπίδων και εργαλείων πριν από την εισαγωγή της μεταλλουργίας, η οποία για τις Κυκλάδες άρχισε με τη χρήση του αρσενικούχου χαλκού από τη νήσο Κύθνο.

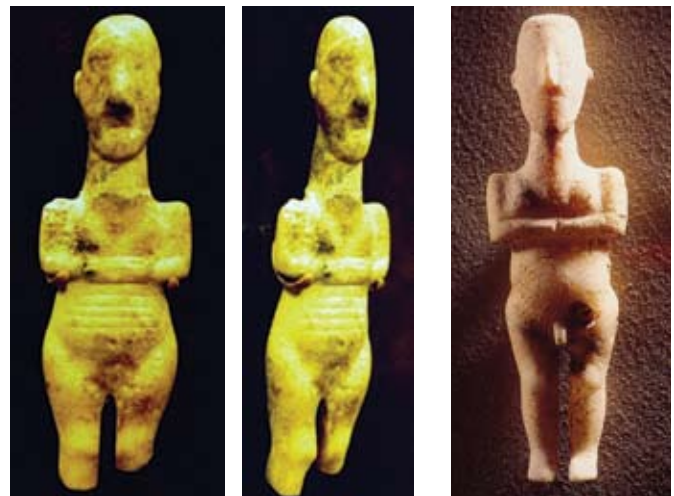
Τύποι ειδωλίων

Οι πρώιμες Κυκλαδικές απεικονίσεις μπορεί να ταξινομηθούν σε δύο τύπους, τους σχηματικούς και τους πιο φυσιοκρατικούς. Τα σμιλεμένα αυτά είναι σχετικά σπάνια και κατατάσσονται στην ομάδα που μοιάζουν με φυσικά. Η πρώτη από τις παραλληλάγες των αγαλματιδίων που μοιάζουν με φυσικές απεικονίσεις είναι γνωστή ως τύπου Πλαστρού (ονομάστηκαν έτσι διότι βρέθηκαν στην ομώνυμη τοποθεσία της Πάρου). Τα αγαλματίδια είναι μικρά, κανονικά, ύψους μικρότερου των 30cm, κατασκευασμένα σε όρθια στάση και με τα χέρια τους να συναντώνται πάνω από τη μέση. Είναι αρκετά επιπεδωμένα, καθώς τα βλέπει κανείς εκ του πλάγιου, αλλά έχουν παράδοξες αναλογίες, συχνά με μακρύ λαιμό, γωνιώδεις τις άνω μοίρες του σώματος και με μηρούς που προέχουν.

Ενώ κυριαρχούν τα γυναικεία αγαλματίδια, εντούτοις στην ποικιλία Πλαστρού περιλαμβάνεται και ικανός αριθμός ανδρόμορφων αγαλματιδίων. Τόσο τα ανδρικά όσο και τα γυναικεία ειδώλια συχνά έχουν προσεκτικά χαραγμένα χαρακτηριστικά προσώπου (εικόνα 4): κυρτή μύτη, στόμα, μάτια (φαίνονται ως τρύπες που έγιναν με τρυπάνι) και καμιά φορά έχουν χρησιμοποιηθεί ένθετες πέτρες στις οπές των οφθαλμών. Μερικές φορές, τέτοια αγαλματίδια φορούν ένα βραχύ σκούφο ή ένα απλό φεσόμορφο καπέλο χωρίς γείσο (στα ελληνικά λέγεται πόλιος) (Fitton p. 26). Οι βραχιόνες είναι διπλωμένοι στους αγκώνες και οι πήχεις αναπαύονται στην κοιλιά, ενώ τα σκέλη είναι διαχωρισμένα μεταξύ τους και οι άκροιοι πόδες είναι οριζόντιοι. Τα αυτιά είναι ακατέργαστα, σμιλεμένες μικρές συμπαγείς προσκολληθείσες στην κεφαλή, ελλειπτικού σχήματος, όπως το παράδειγμα του επονομαζόμενου «του Καλλιτέχνη Ντούμα» (Doumas master), στο οποίο διατηρείται μόνο το δεξιό πτερύγιό του αυτιού. Η κεφαλή εδώ είναι αμυγδαλόσχημη και υπάρχει μια ελαφρώς διογκωμένη κοιλιά, στην

Εικόνα 3. Ο χάρτης των Κυκλάδων, στον οποίο τα νησιά είναι κυκλικά παραταγμένα έχοντας ως επίκεντρο τη νήσο Δήλο.

Εικόνα 4. Ειδώλιο ύψους 6,5cm (Φάση Πλαστρού, Doumas Master, 3200-2800 π.Χ., MCAGA Athens).

Εικόνα 5. Ειδώλιο ύψους 13,4cm (Φάση Πλαστρού, Doumas Master, 3000-2900 π.Χ., MB-M Geneva).

οποία ο ομφαλός εντοπίζεται κάτω από τέσσερις οριζόντιες αύλακες (MCAGA Athens, 6,5cm).*

Το ίδιο είδος αυτού μπορεί να παρατηρηθεί σε ένα άλλο παράδειγμα ειδωλίου της Φάσης Πλαστρού (Doumas Master) που απεικονίζει άνδρα με μια πιο φυσική απεικόνιση του σώματος (3000-2900 π.Χ.) (MB-M Geneva, 13,4cm) (εικόνα 5).

Στην εικόνα 6 διακρίνονται δύο παρόμοια αγαλματίδια γυναικών της Φάσης Πλαστρού. Το αριστερό εκτίθεται στο Μητροπολιτικό Μουσείο της Νέας Υόρκης (MMA of N. York), ενώ το δεξιό εκτίθεται στο

* Σε αρκετές ομάδες ειδωλίων αναγνωρίστηκε το ίδιο καλλιτεχνικό χέρι και γι' αυτό αποδόθηκαν σε καλλιτέχνες (masters) που συμβατικά πήραν το όνομα είτε του Μουσείου όπου στεγάζονται έργα τους, είτε του αρχαιολόγου που τα βρήκε.

Εικόνα 6. Ειδώλια της Φάσας Πλαστηρά. **A.** Φάση Πλαστηρά (3000-2800 π.Χ.), MMA New York **B.** Καλλιτέχνης Μητροπολιτικού Μουσείου, 18,3cm. Φάση Πλαστηρά (2900 π.Χ.), MB-M Geneva.

Εικόνα 7. Ειδώλιο της Φάσας Πλαστηρά από την Αίγινα ύψους 8cm (2900-2800 π.Χ.), Antikensammlungen München.

Musée Barbier-Mueller, Geneva (MB-M). Και στις δύο γυναίκες ο λαιμός είναι υπερβολικά μακρύς, καθώς και τα πτερύγια των ώτων είναι ευρύτερα από αυτά των δύο τελευταίων εικόνων. Τα μάτια και ο ομφαλός διακρίνονται με τρυπανισμένες οπές. Κι οι δύο γυναίκες φορούσαν πόλο (είδος καπέλου).

Στην εικόνα 7 παριστάνεται μια γυναίκα από την Αίγινα, χρονολογούμενη περίπου από το 3000 π.Χ., με μια κεφαλή δικρανωτή, μικρά ελλειπτικά πτερύγια του ωτός και ένα κεντρικό εντύπωμα. Οι πτυχώσεις της κοιλιάς ερμηνεύονται ως πτυχώσεις του δέρματος μετά τον τοκετό (Fitton p. 48-50) (Antikensammlungen Munich Inv. 10.060, 8cm, τύπος Πλαστηρά).

Στην εικόνα 8 φαίνεται μια κεφαλή ωραίου σχήματος της Φάσας Πλαστηρά (περίπου το 2900-2800 π.Χ.) που μας δείχνει μια ένθετη πέτρα στο δεξιό οφθαλμό και έναν άδειο αριστερό οφθαλμικό κόγχο. Τα πτερύγια είναι πολύ μικρότερα από το κανονικό και είναι τοποθετημένα σε συμμετρικά ελλειπτικά τύμπανα που περιβάλλουν μια στενή αβαθή κοιλιότητα (Καλλιτέχνης του Μουσείου Αθηνών, 13,6cm, MB-M Inv. 202-59).

Στην εικόνα 10 παριστάνεται μια κεφαλή σχεδόν κανονικού σχήματος με χαραγμένο φρύδι και βλέφαρα, μάτια με κόρες, μύτη και χαραγμένο στόμα. Κατατάσσεται ως παράδειγμα προκανονικού τύπου και χρονολογείται περίπου από το 2800 π.Χ. Τα μικρά πτερύγια των αυτιών παριστάνονται με δύο ελλειπτικά μαρμαρίνα εξάρματα (MB-M 202-9, Geneva, 15,8cm).

Στα ειδώλια της Φάσας Κέρου-Σύρου (περί το 2800/2700-2300/2200 π.Χ.) παρατηρείται η εισαγωγή του κλασικού διπλώματος των χεριών, το οποίο αναφέρεται ως ο κανονικός τύπος, διότι είναι το πιο συχνό εύρημα επί πέντε αιώνες, όπου διατηρήθηκαν ορισμένες συνηθισμένες μορφές ή τύποι εδωλίων, που έχουν μικρές μόνο τεχνοτροπικές διαφορές. Η Κέρος είναι μικρή νησίδα στις Κυκλάδες. Μεταξύ των ποικιλιών αυτής της φάσης, η ποικιλία Σπεδού (αρχαίο νεκροταφείο στη Νάξο) αποτελεί τη μεγαλύτερη ομάδα. Περιλαμβάνει γλυπτά μεγάλου εύρους μεγεθών, που ποικίλλουν από τα 10cm και μικρότερα

Εικόνα 8. Ειδώλιο της Φάσας Πλαστηρά ύψους 13,6cm (Καλλιτέχνης του Μουσείου Αθηνών) (2900-2800 π.Χ.), MB-M Geneva.

Εικόνα 9. Ειδώλιο με βοτσαλόσχημη κεφαλή με πολύ ψηλό λαιμό της Φάσας Πλαστηρά, ύψους 7cm με χωνοειδή πτερύγια των αυτιών ειδικής κομψότητας (3200-2800 π.Χ.) (MCAGA Athens, 342).

Εικόνα 10. Ειδώλιο ύψους 15,8cm, προ-κανονικού ύψους (2800 π.Χ.), MB-M Geneva.

μέχρι φυσικού μεγέθους περίπου. Το μεγαλύτερο σε μέγεθος Κυκλαδικό γλυπτό (ύψους 148cm) βρέθηκε στην Αμοργό και εκτίθεται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών. Δυστυχώς, η κεφαλή του γλυπτού δε φέρει αυτιά. Στο Μουσείο Κυκλαδικής και Αρχαίας Ελληνικής Τέχνης Ν.Π. Γουλιανδρή (Αθήνα) εκτίθεται τύπος αγάλματος γυναίκας της πρώιμης περιόδου Σπεδού (περί το 2700-2500 π.Χ.). Χει ύψος 140cm και φέρει όμορφα ελλειπτικά πτερύγια των αυτιών →

Εικόνα 11. Μαρμάρινο ειδώλιο της παραλληλαγής Σπεδού ύψους 140cm (2700-2500 π.Χ.), MCAGA Athens.

Εικόνα 12. Πλάγιες όψεις του ειδωλίου του της εικόνας 11, MCAGA Athens.

Εικόνα 13. Πολιτισμός Κέρου-Σύρου. Πρώιμη παραλληλαγή Σπεδού, ύψος Σπεδού 76,5cm (2700-2500 π.Χ.), BM London.

με έναν υπαινιγμό εκσκαφής (εικόνας 11, 12).

Στην εικόνα 13 διακρίνεται ένα άλλο μαρμάρινο ειδώλιο τύπου της πρώιμης παραλληλαγής Σπεδού (περί το 2700-2500 π.Χ.) ύψους 76,5cm, που εκτίθεται στο Βρετανικό μουσείο (GR 1971.5-21.1). Αμφότερα τα αυτά είναι όμοια με επίπεδες ελληιπτικές φέτες. Διαφέρουν από τα αυτά της εικόνας 12, καθώς δεν έχουν οποιαδήποτε εκσκαφή. Στο πρόσωπο και τον τράχηλο βρίσκουμε ίχνη μαύρης και ερυθρής χρωστικής. Η κεφαλή έχει μια τυπικά επιμηκυσμένη και επιπεδωμένη στεφάνη (Fitton p. 43).

Η λευκότητα των πρωτοκυκλαδικών ειδωλίων μαζί με την αφαιρετική μορφή τους αποτελούν τα δύο κατεξοχήν χαρακτηριστικά στοιχεία που τα έκαναν γνωστά σε όλον τον κόσμο και ενέπνευσαν ακόμη και τους σύγχρονους καλλιτέχνες. Όμως, τα ειδώλια δεν ήταν έτσι όταν κατασκευάστηκαν, αφού ήταν χρωματισμένα. Έτσι λοιπόν, ο Χρήστος Τσουντας, εξέχων μελετητής του πρωτοκυκλαδικού πολιτισμού, έγραφε ήδη από το 1898: «Επί πλείονων ειδωλίων, των τελειότερων και των αμόρφων, σώζονται λείψανα χρωματισμού, δυστυχώς όμως ουχί πολλά...». Η παρουσία χρωμάτων στα κυκλαδικά ειδώλια μελετήθηκε έκτοτε συχνά, με την επανάληψη της διαπίστωσης να επιβεβαιώνει την αρχική θεωρία. Σύγχρονοι μελετητές τους, όπως η αρχαιολόγος Κική Μπίρταχα, βεβαιώνουν ότι «το χρώμα διακόσμησε τα μαρμάρινα ειδώλια ανεξαρτήτως του μεγέθους, του φύλλου της εικονιζόμενης μορφής ή του τύπου στον οποίο ανήκουν» (ΤΟ ΒΗΜΑ, 11 Ιανουαρίου 2004, Αρ. Φύλλου 14061).

Ένα τρίτο παράδειγμα αυτού του μεγάλου ειδωλίου παραλληλαγής Σπεδού έχει ύψος 90cm και απεικονίζεται στην εικόνα 14. Υπολογίστηκε ότι έχει κατασκευαστεί περί το 2600 π.Χ. και βρίσκεται στο μουσείο Badisches Landesmuseum της Karlsruhe στη Γερμανία (Inv. 75/49). Πιθανολογείται ότι προέρχεται από τη νήσο Αμοργό. Διαφέρει από το ειδώλιο του Βρετανικού Μουσείου, διότι έχει μάλλον μικρότερη προσθιοπίσθια διάμετρο. Έτσι η κεφαλή μοιάζει με προσωπίδα. Τα αυτά έχουν σχήμα ελληιπτικής φέτας και είναι παρόμοια με του ειδωλίου του Βρετανικού Μουσείου. Τα «Κυκλαδικά ειδώλια», όπως έχει καθιερωθεί να ονομάζονται αυτά τα αγαλματίδια, ήταν εμφανώς δημοφιλή στην αρχαιότητα, όπως και σήμερα και γι' αυτό γινόταν εξαγωγή τους σε μεγάλες ποσότητες στην Κρήτη και σε αρκετή ποσότητα στην κυρίως Ελλάδα (Higgins p. 6). Ένα τέτοιο σημαντικό Κυκλαδικό ειδώλιο (εικόνα 15) βρέθηκε κοντά στον Τεκέ (κοντά στην Κνωσό). Πρόκειται για μια καθιστή γυναίκα ύψους 8,3cm που χρονολογείται από το 2400-2200 π.Χ.. Πιθανόν να ήταν στο δρό-

Εικόνα 14. Ειδώλιο παραλληλαγής Καψάλων από την Αμοργό κανονικού τύπου, ύψους 90cm (2600 π.Χ.), BLM Karlsruhe.

Εικόνα 15. Κυκλαδικό ειδώλιο από τον Τεκέ κοντά στην Κνωσό. Περίοδος Κέρου-Σύρου (2400-2200 π.Χ.) και ύψους 8,3cm, AM Heraklion Crete.

Εικόνα 16. Ειδώλια ενός κυνηγού-πολεμιστή (ύψος 20cm) και της γυναίκας συνοδού του (ύψος 15cm). Μετακανονικός τύπος (2400-2200 π.Χ.), MCAGA Athens (MCAGA 308 and 312).

Εικόνα 17. Μολύβδινο ανδρικό ειδώλιο μετακανονικού τύπου και ύψους 7,5cm (2200-2000 π.Χ.), MCAGA Athens.

μο προς τους τάφους της Μεσσαράς, όπου έχουν βρεθεί με τις ανασκαφές πολλά άλλα Κυκλαδικά ειδώλια. Οι θέσεις των οφθαλμικών κόγχων και των αυτιών μοιάζουν μάλλον φυσιολογικά. Παρά τούτο, το αυτί μοιάζει με ελαφρώς ελλειπτική φέτα με μίαν ανώμαλη εκκαφή που υπονοεί την κογχική κοιλότητα (cavum conchae), όπως και σε πολλά από τα προαναφερθέντα παραπάνω παραδείγματα αυτιών (Αρχαιολογικό Μουσείο Ηρακλείου, 287).

Στην εικόνα 16 διακρίνονται δύο ειδώλια, που ανήκουν στο λεγόμενο μετα-κανονικό τύπο και λέγεται ότι βρέθηκαν στον ίδιο τάφο στη Νάξο. Χρονολογούνται από το 2400–2200 π.Χ. περίπου. Μετακανονικός σημαίνει ότι τεχνοτροπικά δεν ακολουθούνται οι κανόνες που διέπουν τα λεγόμενα κανονικά ειδώλια, χρονικά δε έπονται εκείνων, όπως π.χ. οι διπλωμένοι βραχιόνες που φαίνονται στα δύο ειδώλια της εικόνας 17, όπου διακρίνονται οι διάφορες αναλογίες του σώματος. Το αριστερό ειδώλιο (20cm) υποτίθεται ότι παριστάνει έναν «κυνηγό–πολεμιστή» με ζώνη για σπαθί στον ώμο και ένα μικρό τριγωνικό ξιφίδιο, που είναι πλατυμένο έτσι σα να κρέμεται από τη ζώνη στον ώμο. Η γυναίκα στα δεξιά (15cm) θεωρείται η συνοδός του «κυνηγού–πολεμιστή». Και στα δύο ειδώλια διακρίνονται μικρά ελλειπτικά αυτιά με μια κεντρική εκκαφή, όπως τη γνωρίζουμε από τα παλαιότερα κυκλαδικά ειδώλια (MCAGA 308 & 312, Athens).

Τα Κυκλαδικά ειδώλια μπορεί να κατασκευάζονταν από άλλο υλικό εκτός από το μάρμαρο. Ένα τέτοιο παράδειγμα ειδωλίου κατασκευασμένο από μόλυβδο είναι ύψους 7,5cm και εκτίθεται στο Μουσείο Κυκλαδικής και Αρχαίας Ελληνικής Τέχνης των Αθηνών (1128). Το ειδώλιο αυτό απεικονίζει άνδρα του μετα-κανονικού τύπου (2200–2000 π.Χ.) και προέρχεται από την Αντίπαρο. Τα μικρά αυτιά του ειδωλίου είναι μερικώς κατεστραμμένα, όπως και άλλα μέρη του (εικόνα 18).

Στην εικόνα 19 εικονίζεται η κεφαλή και ο τράχηλος ειδωλίου ύψους 6cm που χρονολογείται από το 2300-2000 π.Χ. και εκτίθεται στο Μουσείο Κυκλαδικής και Αρχαίας Ελληνικής Τέχνης των Αθηνών (259) (Museum of Cycladic and Ancient Greek Art, Athens - MCAGA). Βλέπουμε μια προσέγγιση του αυτιού που τείνει προς το φυσιολογικό. Τα αυτιά δείχνουν μια κογχική κοιλότητα και ένα ελλειπτικό περίγραμμα που αφήνει μια εντομή μεταξύ του λοβίου και του σκέλους του λοβίου του ωτός. Η ανώμαλη επιφάνεια του προσώπου και τα ίχνη σμίλευσης σε μύτη, πώγωνα και αυτιά δείχνουν ότι το όλο ειδώλιο μπορεί να θεωρηθεί ως ημιτελής απόπειρα μιας απόδοσης του προσώπου που να μοιάζει με το φυσιολογικό (Πρώιμη Κυκλαδική ΙΙΙ περίοδος).

Εικόνα 18. Κεφαλή και τράχηλος ημιτελούς ειδωλίου ύψους 6cm (2300-2000 π.Χ.), MCAGA Athens.

Εικόνα 19. Τοιχογραφίες από το Ακρωτήρι της Θήρας πριν από το 1644 π.Χ.. Στο λοβίο του αυτιού κρέμεται σκουληράκι (βλέπε κείμενο).

Ένα άλλο είδος Κυκλαδικής τέχνης που εμφανίστηκε από τη Μέση Εποχή του Χαλκού αποκαλύφθηκε στο Ακρωτήρι της Θήρας (Σαντορίνη), όπου η προϊστορική πόλη καταστράφηκε μετά από ηφαιστειακή έκρηξη περίπου το 1644 π.Χ. Στις ανασκαφές που έγιναν εκεί, οι αρχαιολόγοι βρήκαν τοιχογραφίες, μερικές από τις οποίες εκτίθενται στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο των Αθηνών. Στις εικονιζόμενες εδώ (εικόνα 20) διακρίνεται μια άλλη προσέγγιση των αυτιών. Δηλαδή, παρατηρούμε το κυκλαδικό αυτί με ενώτιο (σκουληράκι). Στην εικόνα 20 στα αριστερά, μια νεαρή κόρη κρατάει ένα θυμιατήρι και θυμιατίζει. Το αριστερό αυτί της απεικονίζεται σαν ερωτηματικό και στολίζεται με ένα τεράστιο χρυσό σκουληράκι με ένα σταυρό στο κέντρο του. Στα δεξιά της εικονίζεται άλλη νεαρή κόρη: σ' ένα κροκόφυτο βραχώδες τοπίο συλλέγει τους στήμονες του άνθους ζαφορά. Φέρει ένα λεπτά επεξεργασμένο σκουληράκι που μοιάζει με το χρυσό σκουληράκι που βρέθηκε στις ανασκαφές του Θολωτού Τάφου ΙΙΙ των Μυκηνών και που πιθανόν κατασκευάστηκε από Κρήτες κοσμη- ➡

⇒ ματοποιούς (Higgins p. 165-169). Σε μιαν άλλη τοιχογραφία από το Ακρωτήρι της Θήρας διακρίνονται δύο νεαροί οι οποίοι πυγμαχούν. Το αριστερό αγόρι φοράει ένα μεγάλο σκουλαρίκι στο δεξιά του αυτί. Ολοφάνερα το αγόρι δε δείχνει να φοβάται ότι μπορεί να τον κτυπήσει στο αυτί ο αντίπαλός του (εικόνα 21).

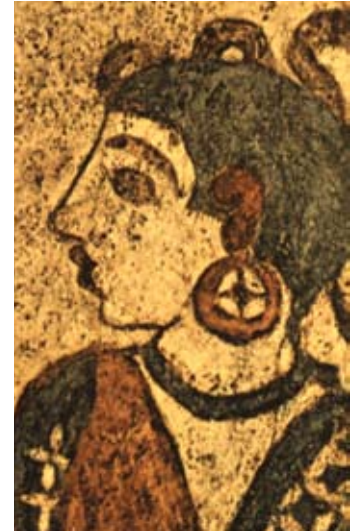
Summary

The "Cycladic figurines" evolved in the Cyclades during the early Bronze Age in the Aegean, in the period between 3200 and 2200 BC and continued to be produced until c. 2000 BC. Carved ears are relatively rare and are mostly encountered in the smaller more naturalistic figures. However, they were never sculpted with anatomical accuracy, but they fit in well with the whole artistic concept of these figures. Due to lack of written sources from that remote past, our archaeologists are not in a position to explain why they were made, or what they represent. Through the Cycladic art it is demonstrated the divine resemblance of the human being to god. The Cycladic figurines confirm the characteristic for the Aegean art enactment of god "in his own image" of the human. The anthropomorphic depiction of the divine at the broader Aegean area starts from the seventh millennium BC (Neolithic Age) and it is continued until nowadays with the Christian art.

Key words: Cycladic ear.

Βιβλιογραφία

1. Sculptures cycladiques du Musée Barbier-Mueller. Barbier JP (ed). Marendaz, Mont-sur-Lausanne: 1993.
2. Fitton JL. Cycladic Art. The Trustees of the British Museum. London: 1989.
3. Higgins R. Minoan and Mycenaean Art. London: Thames and Hudson; 1997.
4. Spiteris T. Art de Chypre des origines à l'époque romaine. Amsterdam: Meulenhoff International; 1970.
5. ΤΟ ΒΗΜΑ, 11 Ιανουαρίου 2004 - Αρ. Φύλλου 14061.
6. Ντούμας Χ. «Κυκλαδική Τέχνη». Στο: Γ. Χριστόπουλος (Εκδ.). Η Αυγή της Ελληνικής Τέχνης. Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών, 1994.
7. Ντούμας Χ. Κυκλαδική Τέχνη: Αρχαία Γλυπτική και Κεραμική από τη Συλλογή Ν.Π. Γουλιανδρή. Ίδρυμα Ν.Π. Γουλιανδρή, Αθήνα 1984.

Εικόνα 20. Τοιχογραφία από το Ακρωτήρι της Θήρας πριν από το 1644 π.Χ. που απεικονίζει αγόρια να πυγμαχούν χωρίς φόβο τραυματισμού των αυτιών τους που φέρουν σκουλαρίκια.

Εικόνα 21. Τοιχογραφία από το Ακρωτήρι της Θήρας που απεικονίζει αγόρια να πυγμαχούν χωρίς φόβο τραυματισμού των αυτιών τους που φέρουν σκουλαρίκια. (Akrotiri on Santorini, fresco from House B, before 1644 BC).

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΙΟΝΤΟΣ: Mega-Calcium Sandoz®

4. ΚΛΙΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ - Θεραπευτικές ενδείξεις: Αυξημένες ανάγκες σε ασβέστιο. **Δοσολογία και τρόπος χορήγησης:** Η συνήθης ημερήσια δόση είναι 500 - 1000 mg, που καλύπτουν τουλάχιστον το 70% της συνιστώμενης διατροφικής πρόσληψης. Σε βαριές περιπτώσεις μπορεί να απαιτηθούν έως 2000 mg κατά τις πρώτες εβδομάδες της θεραπείας (τα αναβράζοντα δισκία διαλύονται σε ένα ποτήρι νερό). **Αντενδείξεις:** Υπεραισθησία στα συστατικά της σύνθεσης του φαρμάκου (βλ. 6.1 "Κατάλογος με τα έκδοχα"), υπερασβεσταιμία (π.χ. σε υπερπαραθυρεοειδισμό, υπερδοσολογία, βιταμίνης D, απασβεστωτικά νεοπλασμάτα - όπως το πλάσμοκίτωση - οστικές μεταστάσεις), βαριά νεφρική ανεπάρκεια, υπερασβεστωρία. **Ιδιαίτερες προειδοποιήσεις και ιδιαίτερες προφυλάξεις κατά τη χρήση:** Σε περίπτωση ελαφράς υπερασβεστωρίας (άνω των 300 mg = 7.5 nmol/24ωρο), όπως επίσης σε ελαφρά ή μέτρια νεφρική ανεπάρκεια ή όταν υπάρχει προδιάθεση νεφρολιθίαςος πρέπει να διενεργείται τακτικός έλεγχος της ασβεστωρίας. Εάν θεωρηθεί αναγκαίο, πρέπει να μειωθεί η δόση ή να διακοπεί η θεραπεία. Σε ασθενείς επιρρεπείς σε σχηματισμό λίθων στις ουροφόρες οδούς, συνιστάται η λήψη αυξημένης ποσότητας υγρών. Κατά τη διάρκεια της ασβεστοθεραπείας πρέπει να αποφεύγεται η λήψη υψηλών δόσεων βιταμίνης D και παραγώγων αυτής, εκτός αν υπάρχει ένδειξη για την χορήγησή της. Επειδή τα άλατα του κητρικού έχουν αναφερθεί ότι αυξάνουν την απορρόφηση του αργιλίου, τα αναβράζοντα δισκία που περιέχουν κητρικό οξύ στη σύνθεσή τους πρέπει να χορηγούνται με προσοχή σε ασθενείς με βαριά νεφρική ανεπάρκεια, ειδικά σε αυτούς που χορηγούνται παρασκευάσματα που περιέχουν αργίλιο. Το περιεχόμενο σε νάτριο (0,4 g/δισκίο) πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στους ασθενείς που χρειάζονται δίαιτα πτωχή σε νάτριο. Τα δισκία πρέπει να φυλάγονται σε μέρος απρόσιτο στα παιδιά. **Αλληλεπιδράσεις με άλλα φάρμακα και άλλες μορφές αλληλεπίδρασης:** Λόγω του πιθανού σχηματισμού συμπλεγμάτων μη-απορροφούμενων, το Mega-Calcium Sandoz® αναβράζοντα δισκία μπορεί να μειώσει την απορρόφηση της λήψης της εστραμοστίνης, και πιθανόν άλλων διφωσφονικών, φαινοϋτίνης, κινολονών, τετρακυκλίνης από το στόμα ή φθοριούχων. Το Mega-Calcium Sandoz® δεν πρέπει να χορηγείται πριν την παρέλευση 3 ωρών όταν πρέπει να συγχρηνηθεί με τα παραπάνω. Η ταυτόχρονη θεραπεία με βιταμίνη D και παράγωγα αυτής προάγει την απορρόφηση του ασβεστίου. Η απορρόφηση του ασβεστίου από το γαστρεντερικό σωλήνα μπορεί να ελαττωθεί από την ταυτόχρονη λήψη ορισμένων τροφών όπως είναι το σπανάκι, το ρόη, τα πτύουρα και τα δημητριακά. Χορηγούμενο σε υψηλές δόσεις μαζί με βιταμίνη D και τα παράγωγά της, το ασβέστιο μπορεί να ελαττώσει την ανταπόκριση προς τη βεραπαμίλη και πιθανόν προς άλλους αναστολείς των διαύλων του ασβεστίου. Σε ασθενείς σε θεραπεία για δακτυλίτιδα, η χορήγηση μεγάλων δόσεων ασβεστίου από το στόμα μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο καρδιακής αρρυθμίας. Τα θειαζιδικά διουρητικά μειώνουν την ασβεστωρία.

Γι' αυτόν το λόγο, όταν χορηγείται ταυτόχρονα με το Mega-Calcium Sandoz®, ο κίνδυνος της υπερασβεσταιμίας πρέπει να λαμβάνεται υπόψη. **Κύηση και γαλουχία - Χρήση κατά την κύηση:** Σε έπιδημιολογικές μελέτες, η λήψη ασβεστίου από το στόμα δεν αύξησε τον κίνδυνο της τετατογένεσης στο έμβryo. **Χρήση κατά τη γαλουχία:** Παρόλο που τα συμπληρώματα ασβεστίου μπορεί να περνούν στο μητρικό γάλα, η συγκέντρωσή τους σε αυτό δεν είναι ικανοποιητική για να προκαλέσουν ανεπιθύμητες ενέργειες στο νεογνό. **Επίδραση στην ικανότητα οδήγησης και χειρισμού μηχανημάτων:** Το Mega-Calcium Sandoz® δε φαίνεται να επηρεάζει την ικανότητα οδήγησης και χειρισμού μηχανημάτων. **Ανεπιθύμητες ενέργειες:** Πολύ σπάνια παρατηρούνται ελαφρές γαστρεντερικές διαταραχές (μετεωρισμός, δυσκοιλιότητα ή διάρροια). **Υπερδοσολογία:** Δεν έχει αναφερθεί υπερδοσολογία με το Mega-Calcium Sandoz®. Αν συμβεί κάτι τέτοιο, αναμένεται να προκαλέσει γαστρεντερικές διαταραχές, αλλά δεν οδηγεί σε υπερασβεσταιμία με εξαίρεση τους ασθενείς που έχουν λάβει υπερβολικά μεγάλη ποσότητα βιταμίνης D ή παραγώγων αυτής. Τηλέφωνο του "Κέντρου Δηλητηριάσεων": 210 7793777.

5. ΦΑΡΜΑΚΟΛΟΓΙΚΕΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ: Φαρμακοδυναμικές ιδιότητες: Το ασβέστιο είναι ένα βασικό μέταλλο που είναι απαραίτητο για τη διατήρηση του ισοζυγίου των ηλεκτρολυτών και για τη σωστή λειτουργία πολλών ρυθμιστικών μηχανισμών στο σώμα. Το Mega-Calcium, αναβράζοντα δισκία περιέχει άμεσα διαλυτά και ιονιζόμενα άλατα ασβεστίου σε μεγάλες ποσότητες, επιτρέποντας ένα ικανοποιητικό ποσό ασβεστίου σε μορφή εύγευστου αφεψήματος (palatable beverage). Με αυτήν τη μορφή είναι κατάλληλο για την πρόληψη και θεραπεία οξείων και χρόνιων καταστάσεων έλλειψης ασβεστίου και για τη θεραπεία ποικίλων διαταραχών μεταβολισμού των οστών. **Φαρμακοκινητικές ιδιότητες:** Το 30% περίπου του ιονιζόμενου ασβεστίου απορροφάται από το γαστρεντερικό σωλήνα. Τα οστά και τα δόντια περιέχουν το 99% του συνολικού ασβεστίου του σώματος. Από τη συνολική ποσότητα του ασβεστίου του πλάσματος, το 50% είναι σε μορφή ιόντων, το 5% σε συμπλέγματα (σε μορφή ανιόντων) και το 45% συνδεδεμένο με πρωτεΐνες. Περίπου το 20% του ασβεστίου απεκκρίνεται στα ούρα και το 80% στα κόπρανα, το τελευταίο συνιστάμενο τόσο από το μη απορροφούμενο ασβέστιο, όσο και από εκείνο που εκκρίνεται στη χολή και στο παγκρεατικό υγρό.

Συσκευασία : 20 αναβράζοντα δισκία Λ. Τ.: €4.36

Για περισσότερες συνταγογραφικές πληροφορίες παρακαλούμε όπως απευθύνεστε στην Novartis (Hellas) A.E.B.E